

Danuta Bromowicz*
Biblioteka Jagiellońska

**KSIĄŻKA NIEKONWENCJONALNA:
WYSTAWA POSTERÓW STUDENTÓW INSTYTUTU
INFORMACJI NAUKOWEJ I BIBLIOTEKOZNAWSTWA
UNIwersytetu Jagiellońskiego**
[UNCONVENTIONAL BOOK: AN EXHIBITION OF POSTERS MADE
BY THE STUDENTS OF THE INSTITUTE OF INFORMATION AND
LIBRARY SCIENCE OF THE JAGIELLONIAN UNIVERSITY]

Czyż zawsze będziemy robili nowe książki w ten sposób, w jaki aptekarze robią nowe mikstury – przelewając z jednego naczynia w drugie?

Czyż zawsze będziemy zawiązywali i rozwiązywali ten sam węzeł, chadzali tym samym torem, tym samym krokiem?

Laurence Sterne

Życie i myśli J.W. Pana Tristrama Shandy. Warszawa 1958. T. 2, s. 7–8

Abstrakt: Autorka opisuje jedenaście posterów studentów Instytutu INiB UJ, wykonanych pod jej kierunkiem w ramach zajęć dydaktycznych. Postery mają na celu nauczanie studentów różnych form promocji książki tradycyjnej i elektronicznej.

Abstract: The authoress presents description of eleven posters made under her own supervision by the students of the Institute of Information and Library Science of the Jagiellonian University. The purpose of the posters is to provide students the knowledge of different forms of promotion of both traditional and digital books.

*
*   *
*

---

* Kustosz Mgr DANUTA BROMOWICZ, samodzielne stanowisko ds. wystaw w Bibliotece Jagiellońskiej, wykładowca Instytutu INiB UJ, prowadzi przedmioty: „Wystawicnictwo”, „Biblioteki w UE: promocja”. Adres e-mail: ujbromow@if.uj.edu.pl

Już od kilku lat w Instytucie Informacji i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Jagiellońskiego prowadzone są zajęcia, w czasie których studenci nie tylko zapoznają się z zasadami tworzenia posterów, które w Polsce coraz częściej towarzyszą sesjom i konferencjom naukowym, ale także je wykonują. Tematyka posterów jest w każdym roku akademickim inna, ale zawsze związana z informacją naukową i bibliotekoznawstwem. Dotychczas studenci wykonali postery na następujące tematy: „Kształcenie na poziomie wyższym w zakresie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej”; „Kształcenie na poziomie wyższym w zakresie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Wielkiej Brytanii”; „25-lecie Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej”; „LIBER – Liga Europejskich Bibliotek Naukowych; Internet a prawo w krajach Unii Europejskiej; Biblioteka przyszłości; Biblioteczne systemy zabezpieczeń”; „Promocja książki w Polsce”.

Tematem przewodnim zajęć w roku akad. 2002/2003 była książka artystyczna. Studenci pracowali w kilkusobowych, ustalonych według własnego upodobania grupach i wykonali jedenaście posterów. Nadaliśmy im wspólny tytuł „Książka niekonwencjonalna” i stwierdziliśmy, że ze względu na interesującą tematykę, warto je pokazać szerszej publiczności.

Postery te były prezentowane od 28 marca do 15 kwietnia 2003 r. w Bibliotece Jagiellońskiej, a następnie były wystawiane podczas międzynarodowej konferencji „Public relations: biblioteki, wydawnictwa, informacja naukowa” zorganizowanej przez IINiB UJ w dniach od 2–3 czerwca 2003 r. Zawisły przed salą konferencyjną, w której odbywały się obrady.

A oto, o czym traktowały poszczególne postery i jak były wykonane:

1. MUZEUM KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ W ŁODZI (poster I)

Wykonały: Dorota Filipiec, Agata Kosonowska, Katarzyna Lewandowska

Poster w j. polskim i angielskim. Z zamieszczonych na nim informacji w formie kalendarium dowiedzieliśmy się, że historia tego Muzeum jest ściśle związana z wydawnictwem *Correspondance des Arts*, które powstało w 1980 r., a którego początek datuje się od 1993 r. Muzeum posiada jedną stałą galerię, gdzie możemy podziwiać książki *Correspondance des Arts* i druki specjalne (katalogi, zaproszenia i in.) powstające pod patronatem Muzeum. Dowiedzieliśmy się też nie tylko o historii, ale i perypetiach zarówno Wydawnictwa, jak i Muzeum, które za wszelką cenę starają się utrzymać. Przedstawiono też działalność Muzeum od założenia aż do 2002 r. W planach Muzeum jest utworzenie galerii ukazującej różne rodzaje książek, od średniowiecznych kodeksów do e-booków, a w perspektywie – galerii książek współczesnych artystów polskich (od II poł. XX w.). Poster zdobi fotografia Jadwigi i Janusza Tryznów – założycieli Muzeum oraz cztery ilustracje dające wyobrażenie o rodzaju gromadzonych w nim eksponatów.

Przy opracowywaniu posteru studentki skorzystały z art.: Ewa Chuchro, Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi, *Nowe Książki* 2002 nr 6; Janusz Dunin, Muzeum Książki Artystycznej, *Nowe Książki* 1987 nr 4 oraz strony [www.book art.pl].

2. MUZEUM KSIĄŻKI ARTYSTYCZNEJ W ŁODZI (poster II)

Wykonali: Dominika Biernat, Barbara Gałas, Anna Janowska, Rafał Kastory, Piotr Krakowski

Poster o tym samym tytule, co poprzedni, jednak różni się od niego pod względem wykonawstwa, a także dodatkowych informacji o zadaniach Muzeum Książki Artystycznej, które *stało się ucieleśnieniem misji Fundacji Correspondance des Arts: prowadzenia i wspierania wszelkiej działalności edytorskiej związanej z książką artystyczną oraz wszelkich inicjatyw związanych z ideą „korespondencji sztuk”*. W statucie Muzeum, zatwierdzonym przez Ministerstwo Kultury i Sztuki w lutym 1999 r., jednym z głównych wymienionych zadań tego Muzeum jest tworzenie kolekcji książki artystycznej.

Na posterze widnieje dziewięć ilustracji druków specjalnych eksponowanych na krajowych i międzynarodowych wystawach książek.

Poster wykonano na podstawie materiałów uzyskanych z Internetu.

3. MINIATURA

Wykonały: Justyna Ciałowicz, Małgorzata Gašiorek, Anna Madyda, Ewa Pająk
„Miniatura” to wydawnictwo krakowskie, którego dewizą jest: *Drukujemy nawet marzenia*. Jak piszą o nim autorki:

Słowo „miniatura” bierze swoje źródło od słowa „minia”, które oznacza czerwoną farbę używaną w rękopiśmiennictwie do zdobienia. Stąd właśnie nazwa Wydawnictwa, a nie jakby to mogło się wydawać – od formatu wydawanych książek. Wydawnictwo powstało w 1988 r. (...). Zajmuje się ono przede wszystkim wydawaniem poezji polskiej, jak również i obcej, nie tylko znanych poetów, ale także i debiutantów. Wydaje ono również literaturę faktu i beletrystykę (...). Formatem, w którym „Miniatura” najczęściej wydaje swoje książki, jest format B7. Oprócz typowej formy stosowanej w drukarstwie – kodeksu – wydawane są również książki na płótnie, w drewnianej oprawie oraz w formie harmonijki. Często oprawy i ilustracje książek są ręcznie malowane.

Wiadomości przekazane w posterze zostały wyeksponowane przez dwie fotografie lokalu Wydawnictwa, wykonane przez autorki, kartę wizytową pracownika oraz czternaście ilustracji okładek książek.

Aby zdobyć informacje i materiały o Wydawnictwie, autorki udały się do samego źródła i tylko dzięki swojej wytrwałości zdobyły materiały do wykonania posteru, gdyż jest to małe wydawnictwo i nie działa regularnie. Skład i druk książek odbywa się w „Miniaturze”. Wizyta w Wydawnictwie, które przyjęło studentów bardzo przychylnie, była dla nich bardzo pouczająca i pełna wrażeń.

4. KURTIĄK I LEY

Wykonały: Joanna Chrapek, Katarzyna Międzybrodzka, Elżbieta Piątek, Anna Szkaradek

Wydawnictwo Artystyczne Urszuli Kurtiak i Edwarda Leya działa od 1989 r. i specjalizuje się w wydawaniu niskonakładowych, bibliofilskich edycji.

Książki, które wychodzą z rąk artystów rzemieślników z Koszalina, są niepowtarzalne, budzą uznanie dla kunsztu wykonania, dbałości o jakość papieru, druku

i grafiki. Książki artystyczne, oprawne w pergamin, skóry i jedwabie, zdobione srebrem, złotem i drogimi kamieniami, przykuwają uwagę również malowaniami na brzegach, roztańczoną wonią ziół i kwatów.

W pięknie wykonanej reklamówce w formie zwoju Wydawnictwo informuje:

Działamy w oparciu o przekonanie, iż książka artystyczna będąc przedmiotem z pogranicza poligrafii i sztuk plastycznych, jest jednocześnie płaszczyzną przenikania się różnych kultur, tradycji i dziedzin sztuki. Wyznajemy ideę, iż wydawca-artysta ma prawo do przedstawienia własnej wizji wydawanego tekstu. Realizuje to poprzez dobór poszczególnych elementów materialnych, z których tworzy swoje dzieło, począwszy od decyzji o formacie, kształcie poprzez wybór rodzaju i kolorów użytych w książce papierów, techniki druku, rodzaju ilustracji, a nawet osoby ilustratora, na projekcie okładki kończąc. Powstałe dzieło ma charakter indywidualny, czasem jest rodzajem autorskiej parafrazy powziętego tematu. Tak więc książka artystyczna wzbogacona o element interpretacji literackiej, będąc unikalnym przedmiotem rękodziela artystycznego, jest nie tylko cieszącym się obiektem kolekcjonerskiej pasji, ale i świetną lekturą, o co dbamy szczególnie. Oddziałuje nie tylko na zmysł estetyczny odbiorcy, ale także daje mu przyjemność.

Na posterze umieszczono fotografię wnętrza pomieszczenia z wyeksponowanymi książkami Wydawnictwa, a także przykłady edycji bibliofilskich. W kieszeni posteru umieszczono ulotki do zabierania reklamujące Wydawnictwo.

Przy opracowywaniu posteru skorzystano z materiałów nadesłanych przez Wydawnictwo, a zamówionych przez studentów podczas Targów Książki w 2002 r. w Krakowie oraz ze strony [www.kurtiak-ley.pl].

5. WYDAWNICTWO „ZIELONA SOWA”

Wykonały: Katarzyna Kaczmarczyk-Pieronkiewicz, Alicja Olszowy

Wydawnictwo „Zielona Sowa” powstało w 1995 r., rozpoczynając działalność od edycji *Dzieł zebranych* J. Joyce’a w tłumaczeniu Macieja Słomczyńskiego. Wydaje literaturę dla dzieci i młodzieży; książki edukacyjne, słowniki, atlasy, serie; klasykę literatury polskiej i obcej, dwumiesięcznik literacki *Studium*, serię „Biblioteka Studium” (literatura obca autorów urodzonych po 1960 r.).

Na naszkicowanej „zielonej sowie” autorki nakleiły około stu zminiaturyzowanych okładek książek, dających wyobrażenie o bogactwie tematyki i rodzaju wydawanych książek.

Materiały do wykonania posteru studentki zdobyły podczas tradycyjnie już odbywających się Targów Książki w Krakowie, wizyty w Wydawnictwie i [www.zielona-sowa.com.pl].

6. ALINA KALCZYŃSKA – DŹWIĘK

Wykonali: Le Phong Hoa, Joanna Siwek, Magdalena Skowron, Ewelina Sztafińska, Justyna Trybus, Adam Trzcionka

Alina Kalczyńska – twórczyni książek bibliofilskich, grafik oryginalnych stanowiących integralną część książek swojego autorstwa lub innych autorów i szczególnie wyróżniających się książek autorskich w jednym egzemplarzu.

Książka była i jest obecna w całym twórczym życiu Aliny Kalczyńskiej; przyniosła jej sukcesy edytorskie i artystyczne potwierdzone wieloma wystawami indywidualnymi i zbioro-

wymi, liczącymi się nagrodami polskimi i zagranicznymi oraz poświęconymi artystce monografiami, folderami i artykułami. Z kolei Alina Kalczyńska niejednej książce przydała niepospolitej urody. Jej książki bibliofilskie to dzieła, z których emanuje ciepło bezpośredniego kontaktu z ręką twórcy w *książkach, które same w sobie są dziełami, oraz w książkach – przedmiotach, które są jeszcze, a zarazem już nie są książkami – w polu wieloletnich dokonań Aliny Kalczyńskiej.*

Artystka ukończyła Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie, wybierając specjalizację w zakresie grafiki książkowej oraz drzeworytu. Obecnie mieszka na stałe w Mediolanie, pozostaje w stałym kontakcie z krajem i kontynuuje swoje zamiłowanie do książki, co objawia się tworzeniem książek autorskich.

Na posterze zamieszczono zdjęcie artystki (fot. Marcelli Campagnano) oraz sześć ilustracji z jej książkami.

Do wykonania posteru wykorzystano następujące materiały: Alina Kalczyńska: *Arte moderna straniera* (Milano 1988); *Sztuka książki* (Milano 1997); *Prace z lat 1975–1995* oraz *Drzeworyty, akwarele, gobeliny* (Rabka Zdrój 1995).

7. ANDRZEJ BEDNARCZYK – ŚWIĄTYNIA KAMIENIA

Wykonali: Anna Łomża, Agnieszka Sarapata, Lubomir Wiśniewski

Ukończył Wydział Grafiki, a następnie – Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Najczęściej w pracach Bednarczyka pojawia się kamień. W jednym z wywiadów artysta mówi: kształt kamienia, jego wygląd, jego wielkość zawierają w sobie wszelkie zdarzenia, które doprowadziły do jego powstania. Tam nie ma żadnej wpadki. On jest doskonale logiczny. Lubię podnieść kamyk, dlatego, że go zobaczyłem... On wtedy zaczyna nabierać swoich pięknych cech, zaczyna mi śpiewać. I ja go sobie słucham...

Piękno książki zawarł artysta w kamieniu. Widzimy je na zamieszczonej ilustracji. Na dalszym planie – książki z kamiennymi okładkami, powiązane sznurkiem. Na bliższym – rozwarta księga, sznurek odrzucony, leży obok, możemy wertować księgę, przewracać z nabożeństwem jej nietypowe kartki.

Poster wykonano na podstawie: *Kilka spostrzeżeń o pracach Andrzeja Bednarczyka* Katarzyny Jankowiak; *Andrzej Bednarczyk – 10 obrazów* (1991).

8. BERNHARD MEYER – TWÓRCA CZY NISZCZYCIEL

Wykonali: Beata Leńczuk, Janusz Rozum, Justyna Sobocha, Anita Talaga

Można by nazwać Meyera destruktozem, którego książki nic a nic nie obchodzą i dlatego czuje się zmuszony niszczyć je toporem czy nożem, oblewać farbą; Bernhard Meyer przeistacza książki, posługując się rozmaitymi środkami: komentarzem satyrycznym, imaginacją... Pokazuje w ten sposób fantastyczne skojarzenia nasuwające się przy oglądaniu, kartkowaniu i czytaniu książek; według Karla Riha kreatywność Bernharda Meyera wyraża się w obalaniu starych, anachronicznych wyobrażeń o książce i przywdziewaniu ich w nowe szaty. Artysta zmienia je i deformuje, by umożliwić powstanie czegoś zupełnie nowego, poszerzającego nasze pole widzenia. Dzieła Meyera dokumentują zanikanie granic między kierunkami sztuki, ich wzajemne przenikanie i odzwierciedlanie. Poszerzają horyzonty; Meyer zaprasza nas do magicznej zaczarowanej biblioteki.

Na posterze umieszczono fotografię Meyera o podwójnej twarzy oraz sześć ilustracji z jego książkami.

Poster wykonano na podstawie: Bernhardt & Meyer, *Privatbibliothek* (1994); Bernhardt Meyer, *Bücher* (1996), a także nagrania na taśmie wideo z wystawy *Non-linear na książka. Meyer kontra Gutenberg* w Bibliotece Jagiellońskiej (1994).

9. THE PILLOW BOOK

Wykonały: Sylwia Florek, Joanna Ronikier, Klaudia Śmieja

The Pillow Book oznacza „notatnik osobisty”. Opowieść przedstawia historię tworzenia 13 ksiąg obrazujących wszystkie najważniejsze aspekty ludzkiego życia. Księgi te, ze względu na swoją wagę, napisane zostały tradycyjnym japońskim kaligraficznym pismem na ludzkim ciele, by potem mogły zostać przepisane i wydane. Ostatnia księga pozostaje na zawsze na ciele, z którego potem zostaje zdjęta skóra i spreparowana tak, by utworzyć strony prawdziwej księgi.

Film pokazuje, jak ważna w kulturze japońskiej jest książka. Chodzi tu zarówno o jej treść, jak i materiał, na którym została napisana, oraz sposób, w jaki to zrobiono. Wyraźnie została zaakcentowana waga tradycyjnego sposobu pisania, którym umiemy się posługiwać w dzisiejszych czasach tylko nieliczni. Film opowiada historię młodej Japonki, która w dzieciństwie poddawana była tradycyjnemu obrzędowi malowania na twarzy życzeń. Wydana wbrew swej woli za mąż próbuje zostać pisarką. Ponieważ mąż nie akceptuje jej artystycznych aspiracji, opuszcza go, by szukać realizacji swoich marzeń. Z chwilą poznania młodego Anglika Jeroma doznaje spełnienia. Proponuje jej on bowiem pokrywanie swojego ciała poetyckimi frazami.

Temat ten obrazują trzy fotografie „książki”.

Wykonano na podstawie filmu *The Pillow Book* (1996), reż. Peter Greenway.

10. LIBERATURA

Wykonały: Milena Gronostalska, Barbara Woźniak

Liberatura – czyli coś, co idealnie pasowałoby do języka *Finnegans Wake*, choć z niego (nie) pochodzi. Właśnie dzięki wykładom, dyskusjom i przemysłom, które miały miejsce podczas „Dni Pana Blooma”, zrodził się termin *liberatura*, zapoczątkowany przez Zenona Fajfera...

Liber. Libra, Libera, Literatura. Liberatura to wolność, otwartość artystyczna, przekraczanie granic między gatunkami i sztukami, to literatura nie spletna ograniczeniami narzucenymi przez reguły, kanony, krytyków, to pisanie – tworzenie, które bierze pod uwagę fakt fizyczności książki, nie chodzi tu jednak o książkę artystyczną, która jest zjawiskiem bliższym sztukom plastycznym niż literaturze (może z wyjątkiem tak zwanych „Book works”, znajdujących się dokładnie na styku obu dziedzin). Chodzi raczej o świadomość, że dzieła literackie, zwłaszcza te o większej objętości, to również przedmioty, a kwestia ich budowy i wyglądu nie jest bez znaczenia dla przekazywanych treści. Liberatura wykorzystuje architekturę słowa, dzięki czemu książka, jak budynek czy miasto, oddziałuje na zmysły odbiorcy, ma wywołać uczucie podziwu, połączone ze strachem, niepokojem, poczuciem nieuporządkowania.[...] Nie jest więc bez znaczenia, jak taki twór wygląda i z czego jest zbudowany, czy przybiera kształt tradycyjny, czy też bardziej niekonwencjonalną postać. Architektonika i strona wizualna dzieła są nie mniej istotne niż fabuła czy styl. Autor obmyśla książkę w najdrobniejszym szczególe, czasami też sam ją wykonuje.

Tematykę posteru ilustrują reprodukcje: książki Jamesa Joyce'a, *Finnegans Wake*, pięciu przykładów różnorodnych typów książek. W kieszonce posteru do zabierania ulotka reklamująca Bibliotekę Sztuki w Małopolskim Instytucie Kultury przy Rynku Głównym w Krakowie.

Opracowano na podstawie książki: *Od Joyce'a do liberatury. Szkice o architekturze słowa*. Red. Katarzyna Bazarnik, Kraków: Universitas, 2002.

11. EBOOK – KSIĄŻKA ELEKTRONICZNA

Wykonały: Anna Giemzik, Justyna Jaszke

EBOOK (z ang. electronic book) może oznaczać: urządzenie elektroniczne formatem przypominające książkę tradycyjną, mogące pomieścić kilka tysięcy stron tekstu, wyposażone w wyświetlacz, pamięć i oprogramowanie; zawartość, czyli sformatowany plik elektroniczny z określoną treścią; EBOOK zazwyczaj określa zawartość, a nie urządzenie.

Dodano mały słownik eCzytelnika oraz EBOOK – darmowe zbiory. Zamieszczono trzy ilustracje książki elektronicznej, a w kieszeni folderu z napisem *Zabierz ją ze sobą!!!* – ulotkę (do zabierania), w której podano nie tylko informacje, ale i dane o: *Księgarniach eBooks oraz serwisach informacyjnych; Oprogramowaniu dla eBooks; Wydawnictwach i księgarniach eBook; Darmowych zbiorach eBook; Producentach czytników eBook; Wydawnictwach polskich oferujących darmowe próbki książek.*

Poster wykonano na podstawie: [www.ebook.pl].

Już z tego krótkiego przeglądu widać, że „pomysły na książki” są różnorodne i dalekie od ich stereotypu. Książki wykonane w sposób niekonwencjonalny stają się atrakcyjne dla czytelników, którzy oczekują czegoś nowego.

W jednym ze swoich artykułów Alina Kalczyńska napisała:

(...) zadaniem wydawcy jest znalezienie dobrego tekstu, jak też artysty, który ten tekst może najlepiej zilustrować, a także i drukarza, który formą druku połączy to wszystko w nierozdzielalną całość. Ta tajemnica książki bibliofilskiej wydaje się oczywista, ale tylko h a r m o n i a i a tych trzech elementów stwarza naprawdę piękną edycję (*O książce bibliofilskiej*. W: *Z Mediolanu do Krakowa. 100 książek Vanniego Scheiwillera dla Bibliofilów*, Kraków 1991).

To poszukiwanie nowych dróg wykonania pięknej, przyciągającej książki jest widoczne w posterach wykonanych przez studentów.

Studenci zrealizowali swoje tematy w różny sposób. Tekstu użyły im zdobyte materiały, które wskazywały na możliwości wykonania posteru, a ich zadaniem było wyeksponować ten temat tak pod względem plastycznym, aby wzbudził zainteresowanie widza.

Wystawa *Książki niekonwencjonalnej* cieszyła się powodzeniem. Widać to było m.in. po znikających ulotkach umieszczonych w kieszeniach posterów. Szczególnie zainteresowanie wzbudził poster o nic tak popularnych jeszcze u nas e-bookach,

z ulotką zawierającą adresy internetowe, pozwalające na wglądnięcie się w ten nowy „świat książek”.

Samo przekazywanie wiadomości o konstrukcji posteru mija się z celem, jeżeli nie jest poparte praktyką. Dopiero wykonanie przez studenta posteru daje mu pojęcie, na czym to polega. Ilość czasu przeznaczona na te czynności w programie studiów Instytutu INiB UJ (piętnaście godzin zajęć) jest jednak zbyt mała, aby podołać temu zadaniu. Studenci dlatego też wykonują postery w czasie dowolnym. Podstawą wykonania powinien być nowatorski, opracowany przez autora temat. Pokazanie w formie posteru powinno być pierwszą publikacją. Tę informację studenci otrzymują, ale nie jest możliwe, aby ich temat był odkrywczy, korzystają więc z różnych gotowych materiałów.

Studenci przygotowują projekt posteru. Jest on korygowany przez prowadzącą te zajęcia, a po zaakceptowaniu – studenci realizują projekt.

Trzeba przyznać, że studenci wykazują tu aktywność zarówno pod względem pomysłowości w wyborze tematu, jak i jego realizacji. W trakcie przygotowywania posteru spożytkowują umiejętności zdobyte podczas studiów, a także w życiu codziennym. Uczestnictwo w wykonaniu posteru jest podstawą do otrzymania zaliczenia oraz dobrą szkołą pracy zespołowej, tak częstej w praktyce bibliotecznej.